

Під час інвентаризації з'ясовано, що на стан рослин впливають не тільки еколого-біологічні характеристики виду, але й характер посадок, тип насаджень та розміщення їх на території. За індексами життєвого стану рослини були розподілені на категорії (рис. 3).

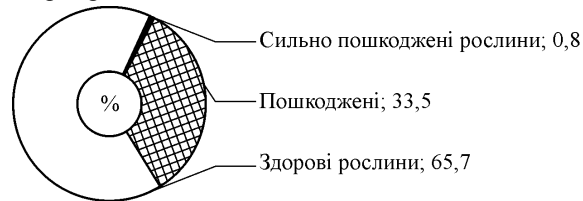

Рис. 3. Життєвий стан хвойних рослин зелених насаджень НУБіП України у м. Києві, %

З рис. 3 видно, що 65,7 % загальної кількості хвойних відносять до категорії "здорові рослини", 33,5 % – "пошкоджені" та 0,8 % – "сильно пошкоджені", що свідчить про задовільний життєвий стан хвойних рослин у насадженнях НУБіП України.

Висновки. Здійснені дослідження свідчать про необхідність проведення агротехнічних заходів: кореневого та позакореневого підживлення, розчищення крони від всохлих гілок, розпушування ущільненого ґрунту біля стовбурів рослин, для покращення умов зростання, відповідно, і життєвого стану окремих рослин, обрізка рослин для омолодження крони (види роду *Thuja*, *Juniperus*).

На підставі власних спостережень та аналізу життєвого стану, рекомендуємо збільшувати асортимент для зеленого будівництва Києва, видами та культиварами хвойних рослин, що належать до родів *Abies* L., *Ginkgo* L., *Juniperus* L., *Picea* A. Dietr.

Під час проектування посадок із використанням видів та культиварів хвойних рослин, перевагу потрібно надавати ділянкам з добрим освітленням, оскільки в тіні та під пологом дерев крона хвойних рослин втрачає декоративні властивості.

Література

1. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія / О.А. Калініченко. – К. : Вид-во "Вища шк." – 2003. – 199 с.
2. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць : підручник / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2005. – 456 с.
3. Андреева Е.Н. Методы изучения лесных сообществ / Е.Н. Андреева, И.Ю. Баккал, В.В. Горшкови и др. – СПб. : НИИХимии СПбГУ, М 54. 2002. – С. 155– 164.

Середюк А.А., Якобчук А.Н., Кривохатко Г.А. Перспективы использования хвойных древесных растений для зеленого строительства в условиях города Киева, на примере зеленых насаждений Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Отражены результаты проведенного анализа таксономического состава хвойных растений в зеленых насаждениях Национального университета биоресурсов и природопользования Украины Киева. Установлено, что хвойные растения в насаждениях ВУЗа представлены 15 видами, одним гибридом и 15 культиварами, принадлежащих к 9 родам, 4 семей, 3 порядков, 2 классов, одного отдела. Подавляющее количество растений относятся к трем родам: *Thuja* L., *Picea* A. Dietr., *Juniperus* L. Определено жиз-

ненное состояние растений и факторы, влияющие на динамику его показателей. Определены виды и культивары хвойных растений, наиболее перспективные для зеленого строительства в условиях Киева.

Ключевые слова: хвойные растения, виды, культивары, жизненное состояние, таксономический состав.

Seredyuk A.A., Yakobchuk A.N., Kryvokhatko G.A. Prospects of Use of Conifers for Landscape Gardening in the Conditions of Kyiv City Using Plantings of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine as an Example

The analysis of conifers taxonomic structure of green plantings of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine in Kiev is made. Conifers of green plantings of the University are found to be represented by 15 species, 1 hybrid and 15 cultivars belonging to 9 genera, 4 families, 3 orders, 2 classes, 1 department. The vast number of plants belongs to three genera: *Thuja* L., *Picea* A. Dietr., *Juniperus* L. The living condition of the plants and the factors influencing dynamics of its indicators are determined. Species and cultivars of conifers that are the most perspective for landscape gardening in the conditions of Kyiv are determined.

Key words: Coniferous, species, cultivars, vital state, taxonomic structure.

УДК 630.5:633.877 Доц. С.А. Ситник, канд. біол. наук; доц. В.М. Ловинська, канд. біол. наук – Дніпропетровський державний аграрний університет

СТРУКТУРА ДЕРЕВОСТАНІВ ГОЛОВНИХ ЛІСОТВІРНИХ ПОРІД СУХИХ ТИПІВ ЛІСУ КОЧЕРЕЗЬКОГО ЛІСНИЦТВА НОВОМОСКОВСЬКОГО ЛІСГОСПУ

Наведено дані щодо розподілу площ деревостанів сухих гігروتопів Кочерезького лісництва за типами лісорослинних умов, типами лісу, видовим складом, віковою структурою, класами бонітету головних порід, якими є сосна звичайна та акація біла. Встановлено, що лісорослинні умови Кочерезького лісництва представлені десятима типами: переважна кількість виділів розташована у ґрудах. Деревостани сухого гігротопу представлені II та I класами бонітету. Як у соснових, так і в акацієвих насадженнях розподіл деревостанів за групами віку є нерівномірним: превалюють середньовікові насадження з незначною часткою пристигаючих (22,3 %) деревостанів та молодняків (33,3 %).

Ключові слова: лісорослинні умови, типи лісу, гігротоп, едафотоп, бонітет.

Забезпечення екологічної стабільності навколишнього середовища та збереження біологічної та ландшафтної різноманітності обумовлено функціонуванням лісових фітоценозів, особливо для територій, де ліс має штучне походження. Головними завданнями лісового господарства України є збереження, відтворення лісів, покращення екологічних функцій як природних, так і штучних лісових ценозів [1, 6].

Загальна малолісність України зумовлена наявністю в її складі територій, на яких переважають степи, а ліс – явище інтразональне, рідкісне. Рівень функціонування наявних та доцільність створення нових лісів у степовій зоні, де лімітуючим екологічним чинником є нестача вологи у ґрунті, потребують досліджень у площині степового лісознавства [2-5].

Територія Дніпропетровської області належить до степової зони і характеризується посушливим кліматом. Тому переважна більшість земель регіону,

вкритих лісовою рослинністю, зазнає дії екстремального едафічного чинника – дефіциту вологи у ґрунті. З огляду на це, стають актуальними дослідження функціонування та підвищення біологічної стійкості деревостанів [9] лісових екосистем за наявності цього лімітуючого фактора в умовах Степу.

Провідна організуюча та технічна роль, що належить до всіх сфер лісогосподарської діяльності, сьогодні належить лісовпорядкуванню. Від рівня достовірності інформації про ліс, про зміни, що відбуваються в лісовому фонді, залежить якість виконання функцій управління та контролю за лісами [8].

Мета роботи – проаналізувати лісівничо-таксаційні показники деревостанів Кочерезького лісництва державного підприємства "Новомосковський лісгосп", які ростуть в умовах сухого гігродотопу.

Підприємство розташоване на території чотирьох адміністративних районів Дніпропетровської області: Новомосковського, Павлоградського, Магдалинівського та Дніпропетровського [7]. Площа земель лісового фонду постійного користування Кочерезького лісництва становить 2717,0 га. Площа земель, вкритих лісовою рослинністю – 2127,4 га, у тому числі 1240,4 га лісових культур. Аналіз лісівничо-таксаційних характеристик деревостанів проводили за загальноприйнятими методиками за даними базового лісовпорядкування [7].

Здійснено розподіл площ деревостанів за типами лісорослинних умов, типами лісу, видовим складом, віковою структурою, класами бонітету головних порід у сухих гігродотопіях. Встановлено, що в досліджуваному лісництві представлено 10 типів лісорослинних умов (табл. 1). Найбільша площа лісових насаджень (50,1 %) зосереджена у горах, тоді як на субори та сугрудки припадає відповідно 33,3 та 16,6 % від загальної площі всіх деревостанів. За вологістю ґрунту більшість площ лісових насаджень (63,3 %) знаходиться у свіжих умовах, у вологих – 29,4 %, у сирих – лише 0,5 %, і 6,8 % – у сухих.

Табл. 1. Розподіл площ деревостанів Кочерезького лісництва за типами лісорослинних умов, га

Гігродотопи	Трофотоп				Разом для гігродотопів
	A – бір	B – суббір	C – сугрудок	D – груд	
0 – дуже сухі	–	–	–	–	–
1 – сухі	–	132,6	1,2	24,0	157,8
2 – свіжі	–	573,8	296,1	434,3	1304,2
3 – вологі	–	17,9	64,3	629,5	711,7
4 – сирі	–	–	–	2,3	2,3
5 – мокрі	–	–	–	–	–
Разом для трофотопів	–	724,3	361,6	1090,1	2176,0

Найпоширенішим типом лісу є свіжий груд (D₂), що займає близько 28,7 % площ усіх насаджень. Найменшою мірою представлені лісові насадження, що зростають в умовах сухого сугрудку (0,3 %) та сирого грудку (0,5 %). У насадженні досліджуваного лісництва за градієнтами зволоження не виявлено ні дуже сухих, ні мокрих гігродотопів.

Подальші дослідження були спрямовані на визначення площ типів лісу в сухих едафотопіях лісництва. Аналіз матеріалів лісовпорядкування дав змогу встановити, що в умовах Кочерезького лісництва до сухих типів лісу відноситься незначна частина насаджень, яка становить 151,5 га (7,1 %) (рис. 1).

Результати лісотипологічного аналізу свідчать про те, що в посушливих умовах переважаючим типом лісу є сухий дубово-сосновий суббір площею 126,3 га. Найменша площа – 1,2 га – представлена галогенним варіантом сухого сугрудка. До третього типу лісу в сухому гігродотопі лісництва належить суха берестово-пакленова діброва, з площею 24,0 га. Згідно з даними базового лісовпорядкування, насадження сухого гігродотопу Кочерезького лісництва характеризуються дуже бідним видовим різноманіттям дерев і представлені чотирма видами – сосною звичайною, акацією білою, дубом звичайним та ясенем зеленим.

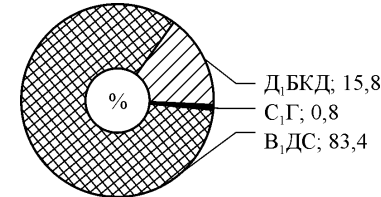

Рис. 1. Розподіл площ деревостанів за типами лісу сухих ділянок у Кочерезькому лісництві, %: B₁ ДС – сухий дубово-сосновий суббір; D₁ бкД – суха берестово-пакленова діброва; C₁ Г – сухий сугрудок галогенний варіант

Головною і переважаючою лісотвірною породою на ділянках зі сухими типами лісу є сосна звичайна, яка займає площу 126,30 га (83,3 %) (рис. 2).

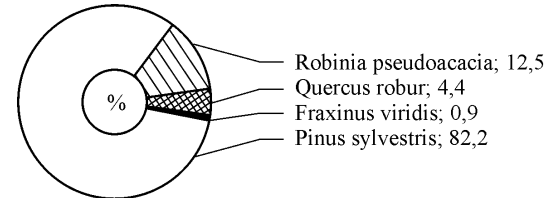

Рис. 2. Видовий склад насаджень сухих типів лісу в Кочерезькому лісництві, % від загальної площі сухих типів лісу

На окремих таксаційних виділах цей вид формує складні мішані насадження з акацією білою, дубом звичайним та ясенем зеленим, площа яких становить відповідно 22,66; 2,30 та 0,24 га. На площі 2,3 га галогенного варіанта сухого сугрудка зосереджені насадження акації з домішкою ясеня зеленого. Як відомо, продуктивність будь-якого лісового насадження визначається його бонітетом. Аналіз отриманих даних дав змогу виявити, що лісорослинні умови сухого гігродотопу Кочерезького лісництва досить сприятливі для вирощування високопродуктивних лісостанів, про що свідчить розподіл площ соснових та акацієвих деревостанів за I (60,9 та 5,2 %) та II (39,1 та 94,8 %) класами бонітету.

Деревостанів нижчих класів бонітету для цих деревних порід не виявлено. Дубові насадження представлені лише одним бонітувальним класом – III (рис. 3).

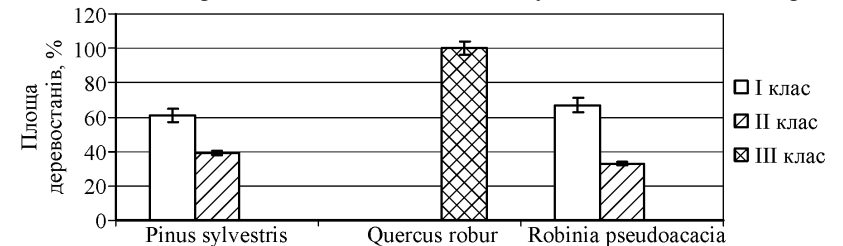

Рис. 3. Розподіл площ деревостанів головних порід Кочерезького лісництва за класами бонітету, %

Аналізуючи бонітет головних порід сухого гігродоту Кочерезького лісництва, було встановлено, що 39,0 % площі насаджень сосни звичайної має І клас бонітету та 61,0 % – ІІ клас. Майже дві третини площі, зайняті екземплярів акацією білою (67,0 %), з показниками, що дають змогу їх віднести до І класу бонітету, 33,0 % – до ІІ класу. З погляду довгострокової перспективи використання лісових екосистем, важливим показником є вікова структура лісів [1]. Здійснено розподіл площ насаджень головних порід сухих типів лісу за віковими групами (табл. 2).

Табл. 2. Розподіл площ головних порід сухого гігродоту за віковими групами, га

Вікова група	Головна порода		
	сосна звичайна	акація біла	дуб звичайний
Молодняки	–	1,2	–
Середньовікові	106,5	21,7	2,3
Пристиглі	19,8	–	–
Стиглі, перестиглі	–	–	–

Переважаючи площі як соснових, так і акацієвих насаджень сухих гігродотів Кочерезького лісництва представлені середньовіковими насадженнями, частка яких становить відповідно 68,8 та 94,8 %. Пристиглі соснові деревостани дорівнюють 31,2 %, молодняки акації білої – лише 5,2 % від загальної площі соснових та акацієвих деревостанів. Отже, представлені види у межах лісництва функціонують за відсутності вікової категорії стиглих дерев та обмеженості кількості молодняків, що порушує баланс між віковими групами лісової популяції.

Аналіз соснових деревостанів за класами віку дав змогу встановити, що ця деревна порода представлена у лісництві чотирма класами – V, VI, VII та VIII, частка яких становить відповідно 3; 82,6; 1,8 та 12,6 % (рис. 4). Під час аналізу вікової структури акацієвих насаджень, що зростають в умовах сухого гігродоту, виявлено два класи віку – IV та V, які становлять 5,2 % та 94,8 % відповідно (рис. 5).

Віковий діапазон сосни звичайної дорівнює 41-79 рокам, а акації білої – 39-44 роки.

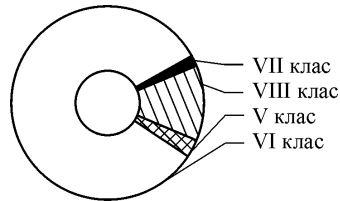

Рис. 4. Розподіл площ сосни звичайної за класами віку, %

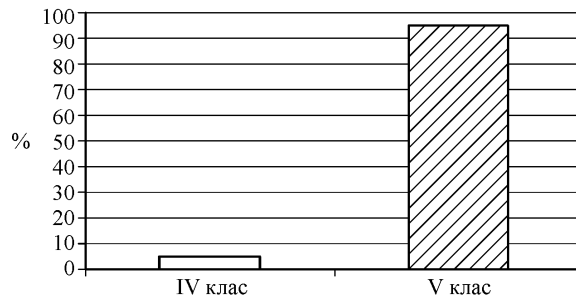

Рис. 5. Розподіл площ акації білої за класами віку, %

Діапазон значень запасу деревини соснових насаджень І класу бонітету становить 159-366, ІІ – 106-276 м³/га. Середній запас деревостанів акації білої І та ІІ класів бонітету становить, відповідно, 77 та 52 м³/га. Дуб звичайний, який зростає на досліджуваних ділянках за ІІІ класом бонітету, має запас деревостану 86 м³/га. Найбільшу площу насаджень сухого гігродоту – 140,7 га – займають середньоповнотні деревостани (0,7-0,6), 8,2 га деревостанів припадає на низькоповнотні деревостани (0,5-0,4) і 2,6 га – на високоповнотні (1,0-0,8).

Висновки. Лісорослинні умови Кочерезького лісництва представлені десятьма типами, найпоширенішим з яких є свіжий груд. Переважаючим типом лісу сухого гігродоту лісостану лісництва є сухий дубово-сосновий суббір. Видовий склад сухого гігродоту Кочерезького лісництва представлений чотирма головними лісотвірними породами – сосною звичайною, акацією білою, дубом звичайним та ясенем зеленим. У межах сухого гігродоту соснові та акацієві деревостани зростають за І та ІІ класами бонітету. Як соснові, так і акацієві насадження на більшій площі представлені середньовіковими деревостанами.

У межах сухого гігродоту необхідним є проведення лісогоподарських заходів щодо проаналізованих типів лісу, а також збільшення різноманіття складу деревних порід у цьому лісництві.

Література

- Генсірук С.А. Ліси України / С.А. Генсірук. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1992. – 408 с.
- Державна програма "Ліси України" на 2002-2015 рр. – К. : Вид-во "Лібра", 2002. – 32 с.
- Довідник лісового фонду України (за матеріалами обліку лісів станом на 1 січня 2010 року). – Ірпінь : Вид-во ДКЛГ, 2003. – 150 с.
- Лосицький К.Б. К вопросу об оптимальной лесистости / К.Б. Лосицкий // Лесное хозяйство : межвуз. сб. научн. тр. – 1961. – № 11. – С. 44-49.
- Мешкова В.П. Фундаментальні та прикладні дослідження проблем лісового господарства / В.П. Мешкова // Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2007. – Вип. 5. – С. 22-28.
- Патлай І.М. Шляхи збільшення лісистості та розширення лісосировинного потенціалу України / І.М. Патлай, Л.О. Медведєв, В.П. Ткач // Лісівництво і агролісомеліорація : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во УкрНДЛГА. – 1996. – Вип. 92. – С. 3-8.
- Проект організації та розвитку лісового господарства Новомосковського ДЛГ державного лісгосподарського об'єднання "Дніпропетровськ" // Таксаційний опис, поквартальні суми площ та загальних запасів насаджень Кочерезького лісництва. – Ірпінь, 2004. – Т. II. Кн. I. – 94 с.
- Самоплавський В.І. Лісове господарство України на початку третього тисячоліття / В.І. Самоплавський // Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2002. – Вип. 1. – С. 6-10.
- Фурдичко О.І. Ліс у Степу: основи сталого розвитку : монографія / О.І. Фурдичко, Г.Б. Гладун, В.В. Лавров; за наук. ред. О.І. Фурдичка. – К. : Вид-во "Основа", 2006. – 496 с.

Сытник С.А., Ловинская В.Н. Структура древостоев главных лесообразующих пород сухих типов леса Кочережского лесничества Новомосковского лесхоза

Приведены данные по распределению площадей древостоев сухих гигродотов Кочережского лесничества по типам лесорастительных условий, типам леса, видовому составу, возрастной структуре, классам бонитета главных пород, которыми являются сосна обыкновенная и акация белая. Установлено, что лесорастительные условия Кочережского лесничества представлены десятью типами: наибольшее количество выделов расположено в дубравах. Древостои сухого гигродота представлены ІІ и І классами бонитета. Как в сосновых, так и в акациевых насаждениях распределение древостоев по группам возраста является неравномерным: преобладают средневековые насаждения с незначительной долей дозревающих (22,3 %) древостоев и молодняков (33,3 %).

Ключевые слова: лесорастительные условия, тип леса, гигродот, эдафотоп, бонитет.

Sytnik S.A., Lovinska V.M. Stand Structure of the Main Forestgenerating Species of Dry Forest Types in Kocherezkiy District of Novomoskovsk Forestry

The distribution of forest stand areas of Kocherezkiy forest district according to the type of forest conditions, forest types, species composition, age structure, age classes and wood stocks of the main species in dry hygrotope is accomplished. It is established that in the studied forest area there are 10 types of forest conditions. The largest area of forest stands (50.1 %) is concentrated in the grove while in the subir and suhrud – account for 33.3 and 16.6 % of the total area of all stands. Most of forest areas (63.3 %) are found in the fresh conditions, 29.4 % in the moist, only 0.5 % in the wet and 6.8 % in the dry conditions. The most widespread forest type is a fresh hrud (D_2) occupying about 28.7 % of all forest crop area. Forest plantations growing in the dry conditions suhrud (0.3 %) and raw hrud (0.5 %) are presented. Dry forest types include a small part of planting constituting 151,5 ha (7.1 %). The predominant forest type is dry oak-pine subir with area 126,3 ha. The smallest area (1,2 ha) is presented by halogen variant of dry suhrud. The third type of forest in the dry hygrotope of forest belongs to a dry birch-maple grove with area 24,0 ha. The forest crop of the dry hihrotop in Kocherezkiy forestry is characterized by poor tree species diversity. They are presented by four tree species – *Pinus sylvestris* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Quercus robur* L. and *Fraxinus lanceolata* Borkh. The main and predominant forestgenerating species on dry forest type areas is *Pinus sylvestris*, which covers an area 126,30 ha (83.3 %). On the area 2,3 ha of dry suhrud halogen variant the stocking of *Robinia pseudoacacia* with admixture of *Fraxinus lanceolata* are concentrated. The forest conditions of dry hygrotope of Kocherezkiy forestry are favorable enough for high-forest stands growing, as evidenced by the distribution areas of pine and acacia stands by I (60,9 and 5.2 %) and II (39,1 and 94.8 %) bonitet classes. The predominant area of pine and acacia plantations of dry hygrotope of Kocherezkiy forestry is presented by the middle-aged planting, that account accordingly 68,8 and 94,8 %. Maturing pine stands are equal 31.2 %, the young-growth stands of *Robinia pseudoacacia* occupy only 5.2 % of the total area of pine and acacia stands. The analysis of the age structure found that *Pinus sylvestris* is presented in forestry of four age classes – V, VI, VII and VIII with the part 3; 82,6; 1,8 and 12,6 % respectively. For *Robinia pseudoacacia* stands which are rising in dry conditions hygrotope presents only two age classes – IV and V, that comprise 5.2 % and 94.8 % respectively. The age range of pine is 41-79 years, acacia – 39-44 years. The range of values of the wood stock of pine stands of I bonitet class is 159-366, II – 106-276 m^3 per ha. Average stock stands of acacia I and II bonitet classes are 77 and 52 m^3 per ha. *Quercus robur* grows in the studied areas by III class bonitet and has wood stock 86 m^3 per ha. The largest area stands of dry hygrotope – 140,7 ha – are occupied by middle density stands (0,7-0,6). Lowdensity stands (0,5-0,4) occupy 8,2 ha stands, high density – (1,0-0,8) – 2,6 ha stands.

Key words: forest conditions, forest type, hygrotope, edafotop, bonitet.

УДК 630*116:633.877(477.4)

Доц. В.М. Хрик, канд. с.-г. наук –
Білоцерківський НАУ

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТИВУВАННЯ ПРОТИЕРОЗІЙНИХ СОСНОВИХ НАСАДЖЕНЬ ПРИДНІПРОВСЬКОГО ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ

Досліджено ріст і продуктивність соснових насаджень на еродованих землях Придніпровського Правобережного Лісостепу залежно від способу основної підготовки ґрунту та схем змішування. Підтверджено ефективність агротехнічного прийому передсадивного обробітку ґрунту шляхом наорювання терас, який забезпечує накопичення вологи, збереження родючості ґрунту, створює сприятливі умови для садіння культур і росту молодняків на еродованих землях. Протиерозійні насадження, створені чергуванням 3 рядів сосни з одним рядом клена гостролистого, характеризуються найкращим ростом.

Ключові слова: сосна звичайна, протиерозійні насадження, обробіток ґрунту, схеми змішування, ріст, продуктивність.

Масове винищення лісів України в XIX-XX ст., розорювання степів і схилів балкових систем, надмірний випас худоби на крутосхилах сприяли розвитку водної ерозії ґрунтів, утворенню ярів, змиву верхніх родючих шарів ґрунту. У Правобережному Придніпров'ї поширені процеси водної ерозії, яка має наслідком скорочення площ і родючості орних і лучних земель, замулення русел річок, погіршення умов судноплавства і стану найважливішої водної артерії України р. Дніпра і його приток. Найбільш радикальним заходом відвернення негативного впливу ерозії є заліснення еродованих площ.

Формуванням систем лісомеліоративних насаджень в регіоні частково вирішена проблема підвищення родючості ґрунтів та одержання сталих врожаїв сільськогосподарських культур. Найпоширенішою породою для заліснення еродованих яружно-балкових земель виявилась сосна звичайна, яка невибаглива до різних умов зростання, має високопластичну кореневу систему, яка змінює структуру і будову ґрунту залежно від лісорослинних і гідрологічних умов.

Саме тому вивчення особливостей створення штучних насаджень сосни у Придніпров'ї та її протиерозійних властивостей має важливе значення для вибору найбільш ефективних технологій вирощування цієї породи, спрямованих на поліпшення екологічної ситуації в регіоні.

Метою роботи є вивчення впливу різних способів і технологій створення культур на ріст і продуктивність деревостанів сосни звичайної на еродованих землях.

Об'єкт дослідження – захисні насадження сосни звичайної на еродованих яружно-балкових землях Правобережного Придніпров'я.

Методика дослідження. Захисні соснові культури створені шляхом садіння 1-2-річних сіянців рядами під меч Колесова та з допомогою садильної машини СЛЧН-1. Первинний обробіток ґрунту на лісокультурних площах проводився механізований, борознами (смугами), контурним наораним і врізним терасуванням, причому нарізання борозен виконувало на пологих і похилих схилах для створення культур на землях, які сьогодні знаходяться у складі лісового фонду Миронівського агролісництва, а врізне терасування – на похилих і крутих схилах Ржищівського, Стайківського і Ходорівського лісництв. Основна ж частина первинного обробітку ґрунту (71,0 %) велася шляхом наорювання терас. На жаль, попереднє нівелювання останніх виконувалося не завжди.

Розташування лісокультурних площ на відносно багатих, хоч і еродованих, землях привело до того, що лісорослинні умови тут характерні перевагою сугрудків (найбільша питома частка належить екотопу $C_{2.55,4}$ % вкритої лісом ділянок), найбільш сприятливих для вирощування культур сосни звичайної. Вивчення особливостей створення та росту молодняків і середньовікових культур сосни, після обстеження і вибору типових ділянок у штучних соснових насадженнях III-У класів віку, було проведене на 31 тимчасовій пробній площі.

Результати дослідження. Аналіз відомих матеріалів і обстеження в натурі штучних насаджень сосни, в яких закладені пробні площі, показали, що практично всі лісові культури створені на еродованих землях колишнього сільськогосподарського користування. Рельєф лісокультурних площ характеризується схилами різних експозицій, переважно похилими (стрімкість – 5-20 °),